

Morvay Szabolcs

Európa Kulturális Fővárosa projekt: A veszprémi, győri és debreceni pályázatok összehasonlító elemzése

**European Capitals of Culture Project:
A Comparative Analysis of the Applications
Submitted by Veszprém, Győr and Debrecen**

Összefoglalás

Az Európa Kulturális Fővárosa cím 1985 óta nagy presztízsű európai kulturális programsorozat. Napjainkig mintegy 60 város viselte büszkén a címet. A projekt egy egész éven át tartó kulturális rendezvénysorozatot foglal magában, ezenfelül számos más funkciója, hatása is van, többek között városfejlesztési katalizátor szerepét is betölti. 2023-ban magyar város lesz Európa Kulturális Fővárosa, mely címért Győr, Debrecen és Veszprém álltak versenyben, végül Veszprém kerekedett felül. Azonban mindhárom pályázó fejlesztési terveket épített bele a koncepciójába, melyek több évtizedre is meghatározhatják e városok fejlődési pályáját, nemcsak kulturális, hanem társadalmi és gazdasági értelemben is. A tanulmányban e tervek összehasonlítására kerül sor annak érdekében, hogy megismerjük a kulturális ambíciókkal rendelkező magyar városok városfejlesztési vízióit, irányait.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: R11, R58

Kulcsszavak: Európa Kulturális Fővárosa, kultúra, városfejlesztés, magyar városok

MORVAY SZABOLCS, doktorandusz, Széchenyi István Egyetem (morvay.szabolcs@sze.hu).

Summary

The European Capitals of Culture has been a prestigious European cultural programme since 1985. Up to now, about 60 cities have been the proud owners of the title. The project includes a series of cultural events throughout the year, but it also has many other functions and effects, including the acceleration of city development. In 2023 a Hungarian city will be the European Capital of Culture, and three cities: Győr, Debrecen and Veszprém have competed for the title. Finally, Veszprém was granted the ECoC title. Nevertheless, all the three applicants have developed their plans into concepts to determine the development trajectories of these cities for decades in terms of cultural relations and in social and economic aspects. In the study, these plans are compared in order to discover the Hungarian city's vision and directions of its evolution.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: R11, R58

Keywords: European Capital of Culture, culture, city development, Hungarian cities

BEVEZETÉS

2017 decemberében hét magyar város adta le a pályázatát az Emberi Erőforrások Minisztériumának: Győr, Szombathely, Veszprém, Székesfehérvár, Gödöllő, Eger és Debrecen. A pályázat nemzetközi, független szakértői testülete a második fordulóra három magyar városnak adott esélyt a további küzdelemre, Győr, Debrecen és Veszprém maradt talpon. Az Európai Bizottság szakértői különböző kritériumok alapján bírálták el a pályázatokat. A végleges döntést, hogy Veszprém lesz Európa Kulturális Fővárosa 2023-ban, 2018 végén hozta meg a tanácsadó testület, mely határozatot a magyar kormány jóváhagyta és véglegesítette.

Mindazonáltal izgalmas kérdés, hogy a kulturális ambíciókkal rendelkező magyar városok milyen fejlődési utat tűznek ki maguk elé a kultúra területén, hogyan kívánják mozgósítani lakosaikat a kultúra irányába, és milyen együttműködésekkel irányoznak elő saját térségükben és a tágabb dimenziókban. A három magyar város pályázatai alapot és forrást adnak a kérdések megválaszolásához, egyben a tanulmány célja ezen kérdésekre való válaszkeresésen túl a pályázatok összehasonlítása, „egymás mellé helyezése”, hiszen a különbségek felderítése mindig a tudás legfőbb forrása volt, egy közös cél, a kultúra városépítő erejének kiaknázása érdekében érdemes minden elképzelést, víziót, technikát számba venni. Az analízis által gazdag és átfogó képet kaphatunk három magyar város kultúrával kapcsolatos gondolkodásáról. A tanulmány elméleti fejezete az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés bemutatásával indul, majd a projekt céljainak megismerésén keresztül eljutunk az egyetlen megvalósult magyar EKF, Pécs 2010-es tapasztalataihoz, mely tanulságok fontosak a jövőbeli EKF számára. Ezt követően bemutatásra kerülnek a három város fejlődési folyamatai, gazdasági-társadalmi és kulturális helyzetük. A gyakorlati fejezetben a pá-

lyázatokkal foglalkozunk, az ambíciókkal, a kulturális profillal, illetve a programok koncepcióival. Kiderül számunkra, hogy a három város milyen hosszú távú hatásokat várt volna az EKF-programjától, milyen művészeti és kulturális tartalommal töltötte volna fel a programsorozatát, végül milyen szervezeti keretek között képelték el a megvalósítást.

EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA KEZDEMÉNYEZÉS

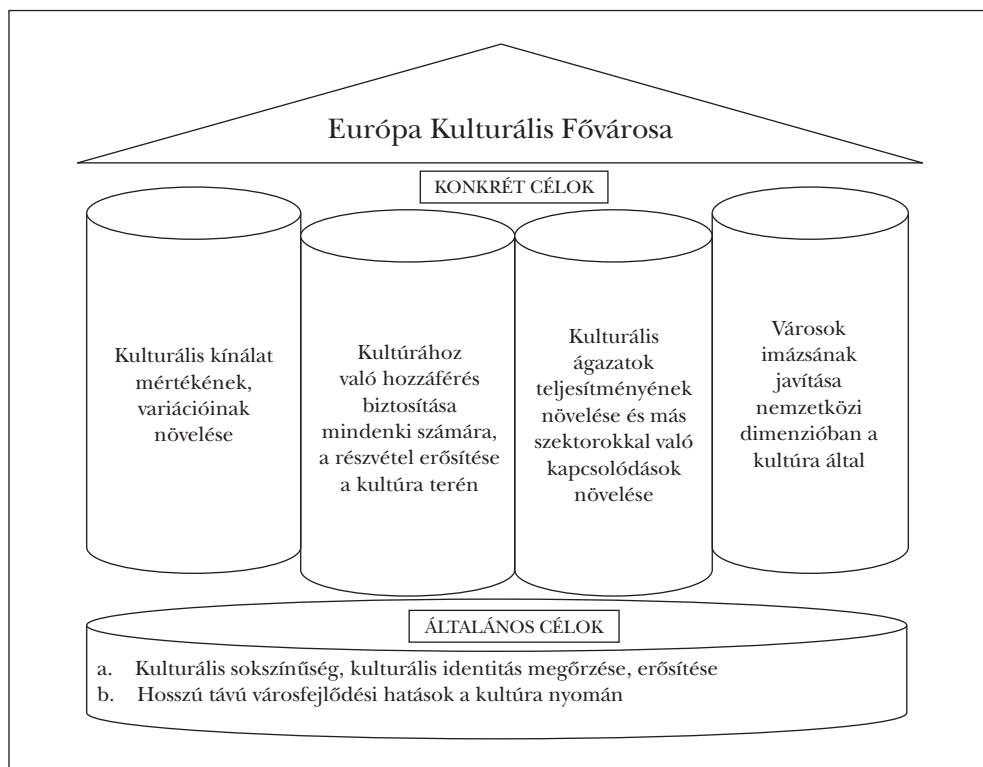
Az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés alap gondolata 1983-ban született meg, amikor Melina Mercouri görög kultuszminiszter, egykori színésznő a kulturális miniszterek athéni találkozóján azzal az ötlettel állt elő, hogy ne csak a gazdasági szektorok kapjanak figyelmet az uniós fejlesztési programokban, hanem a művészetek, a kultúra is egyenrangú területként álljon az Európai Közösség támogatáspolitikájában. Hiszen az európai egység felé vezető út egymás kultúrájának megismerésén keresztül vezet, és a program rávilágít, milyen gazdag, sokszínű kultúrával bír Európa. A program keretén belül minden évben egy, maximum három várost Európa Kulturális Fővárosává jelölnek ki, mely városok ezáltal megismertethetik saját kulturális értékeiket. Az Európai Unió Tanácsa 1985-ben indította el a projektet, elsőként Athénban, majd az elmúlt több mint három évtizedben mintegy 60 városban (EC, 2009).

A projektnek otthont adó városok az évek során víziók és célok számtalan variációját vonultatták fel. A városok versenyében visszatérő momentumok, fejlesztési elemek ismétlődtek, mint az anyagi infrastruktúra javítása és a városi revitalizáció, a kulturális élet erősítése, a szegénység enyhítése a foglalkoztatás növelésével, illetve a turizmus erősítésével. Az évek során nyilvánvalóvá vált, hogy Európa Kulturális Fővárosának lenni felbecsülhetetlen marketinglehetőség a városok számára imázsuk javítására. Lehetőséget ad a különböző hatóságok, szereplők és a városi lakosság közötti párbeszéd fokozására, egy közös cél felé való evezésre. Mindemellett a városok a kultúrát, a kulturális örökséget és a művészeteket mintegy keretként használják egyediségük kifejezésére (Ooi–Hakanson–Lacava, 2014). Megjegyzendő, hogy az EKF-projektet az egyik legsikeresebb kulturális projektnek tartják az európai projektek között (Palmer–Richards, 2007).

E sikeres és izgalmas projektre pályázni szándékozó városoknak első lépésként kézbe kell venniük az Európa Kulturális Fővárosa projekthez kapcsolódó útmutatót, mely magyarázza a lépések folyamatát és a kritériumokat. A dokumentum célja, hogy a városok megfontolják jelentkezésüket, és előkészítsék a pályázatukat. Ezenfelül további két dokumentumot kell figyelembe venni a pályázni szándékozóknak (EC, 2018): egyrészt a határozatot, amely mint hivatalos, jogi dokumentum az EKF-projekt alapját képezi. Habár jogi dokumentumról beszélünk, az mégis könnyen érthető és elérhető az Európai Unió valamennyi hivatalos nyelvén. A harmadik dokumentum a kérdések listája, amelyekre válaszokat várnak a pályázó városoktól. A kérdések támaszkodnak a határozatra. A jelölt városok ezt a kérdőívet töltik ki pályázati anyagukban.¹

A jövőbeli Európa Kulturális Fővárosa címre pályázóknak a terveikben, elképzeléseikben, akcióikban az EKF-kezdeményezés céljait kell szem előtt tartaniuk (1. ábra).

1. ábra: Az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés céljai

Forrás: Saját szerkesztés a 445/2014/EU határozat alapján

Az EKF-projekt általános céljai mintegy talapzatát képezik a programnak, melyek alapvetően az európai kulturális sokszínűség feltárását, a kulturális identitás megőrzését és erősítését, valamint a hosszú távú városfejlesztési hatások kultúra általi generálását jelentik. Az általános célok mellett konkrét célok mint oszlopok is felsorakoznak az EKF-projekt keretében. A városoknak meg kell célozniuk a kulturális kínálatuk mértékének, sokszínűségének növelését, mindenki számára lehetővé kell tenniük a kultúrához való hozzáférést, erősíteniük kell a lakosság részvételét a kulturális életben, elő kell segíteniük a kulturális ágazatok, a kulturális és kreatív ipar teljesítményének fokozását, valamint a kapcsolódását más szektorokkal, végül a városról formált kép javulását kell elérni, méghozzá nemzetközi dimenzióban.

A PÉCSI TAPASZTALAT

Pécs, Magyarország eddigi egyetlen megvalósult Európa Kulturális Fővárosa, tapasztalati alapot jelent a nyertes magyar város számára, ezért érdemes levonni a Pécsen megrendezett eseménysorozat tanulságait. Pécs azért is különleges példa, mivel a bányászata és nehézipara leépülése komoly gazdasági nehézségeket okozott, és a város

vezetői úgy vélték, a válságból a kulturális ipar fejlesztése és az EKF által elinduló, új fejlődési pálya mozdíthatja ki (Tuka–Glied, 2014). A magas színvonalú pécsi pályázat, mely *A határtalan város* címet viselte, a kulturális fejlesztések mellett foglalkozott a városimázs olyan irányú megváltoztatásával, amely a turisták és a városlakók Pécsről alkotott képét formálja, és teszi a várost vonzóvá akár a tőkebefektetők számára is (Takáts, 2007). A pályázat olyan fogalmakat, kulcsszavakat használt, amelyek szinkronban álltak a városfejlesztéssel foglalkozó, nemzetközi mainstream által elfogadott fogalomkészlettel, emellett a pályázat meghatározta azokat az akciókat, amelyek a kultúraalapú városfejlesztés keretén belül vihetők végbe (Faragó, 2010).

Pécsen az EKF-program hatása azonban ellentmondásosnak tekinthető, sok nehézség befolyásolta a projekt eredményeit. Többek között az ún. kizorító hatás miatt, az EKF-re hivatkozva a város elesett egyéb központi támogatásoktól. A koncepció is adós maradt abban, hogy a város tényleges gazdasági állapotát csak kismértékben vette számításba, az elvándorlás, a társadalmi és térbeli szegregáció kérdéseit figyelmen kívül hagyták. Figyelmeztetés Veszprém számára az is, hogy nem hagyható a város más tervdokumentumainak érvényvesztése, leértékelődése, mint ahogy az történt Pécsen (Faragó, 2011). A tanulságokat levonva kell a következő magyar Európa Kulturális Fővárosának sikeres programot megvalósítania, melyhez a Pécs EKF-programjával foglalkozó, a projekt vizsgálatát sok nézőpontból megközelítő számtalan kutatás és tanulmány ad tudományos alapot. Többek között idesorolhatók a kormányzási metodikák, a többszintű kormányzás nézőpontjából (Pálné Kovács, 2010; 2013; 2014; Grünhut, 2013), a városfejlődés szempontjából (Faragó, 2010; 2011; 2012), a civilek véleményének feltérképezéséből (Glied, 2014), gazdasági vonatkozások tekintetében (Schmidt, 2014), a pécsi kulturális intézmények funkciói alakulásának vizsgálatából (Egry, 2010) készült tanulmányok. A 2018 decemberében meghozott döntés szerint nyertes városnak, Veszprémnek érdemes ezen kutatások szövevényes erdején végigbarangolni.

A PÁLYÁZÓ VÁROSOK HELYZETFELTÁRÁSA, FEJLŐDÉSI FOLYAMATAI

Az elemzések, tanulmányok feldolgozása nyomán – melyek akár Pécs, akár bármelyik korábbi címbirtokos EKF-projektjéről készült – megfogalmazódik a kérdés, hogy valóban mikor tekinthető az EKF-projekt sikeresnek? A művészeti és kulturális tartalom, vagyis a kulturális programok sikeressége – a zavartalan lebonyolításon át a magas látogatószámon keresztül a minőségi elvárásokig – csak egy része az EKF sikerességi kritériumainak. Az EKF sikere a város sikere kell hogy legyen, vagyis végül is a városnak kell sikeressé válnia az EKF jótékony hatásainak kiaknázásával, mely sokkal mélyebb tartalmakat és dimenziókat jelent. A városfejlődés szerves részeként kell értelmezni, annak bonyolult és magas fokú ismereteket megkívánó folyamatába kell beleilleszteni. Ehhez azonban ismerni kell a város belső természetét, adottságait, történeti fejlődését, társadalmi, szociális helyzetét, gazdaságszerkezeti képét. Az elmúlt évek magyarországi városkutatásai biztos alapot nyújtanak abban, hogy lássuk a városok ezen szerves fejlődési folyamatait. A területi tőke kutatása, egy-egy területi entitás, város egyediségét,

sajátos meghatározó tényezőit, fejlődésének erőforrásait kutató vizsgálódás teret nyert az utóbbi időkben.

Rechnitzer János *A területi tőke a városfejlődésben. A Győr-kód* című munkája átfogó, részletekben gazdag képet ad Győr fejlődése mozgatórugóinak a megértéséhez. A gazdasági, társadalmi és kulturális tőke feltárását végezte el a magyar modernizáció egyik sikeres városában. Győrben a nyolcvanas évektől a kulturális tőke kibontakozását láthatjuk, a kulturális kínálat bővülését, a kulturális funkciók szélesedését. A kilencvenes évek átmeneti időszaka lendületet hozott ebben a folyamatban, számos kulturális kezdeményezés született ebben a korszakban. A jótékony kulturális dinamikához hozzájárult a város művészetet pártoló polgármestere, Kolozsváry Ernő, aki kiemelten támogatta a város kulturális intézményeit, és indította el új intézmények alapítását. Az ezredforduló után tovább folytatódtak a kezdeményezések, a város a táncművészetben kiemelt pozícióhoz jutott (Győri Táncművészeti Biennálé), megalakult a Győri Fesztivál és Rendezvényszervező Iroda (ma Győri Művészeti és Fesztiválközpont), valamint 2010-ben a „Kultúra Városa” címmel lett fényesebb a város. Ez a töretlen kulturális fejlődés tetőződhetett volna be az Európa Kulturális Fővárosa cím elnyerésével 2023-ban (Rechnitzer, 2016). Ráadásul a városfejlesztési dokumentumok, az Audi Hungária kiemelkedő művészetpártoló, szponzorációs tevékenysége és a Modern Városok Program kapcsolódó fejlesztései is jó alapot jelentettek a győri pályázatnak (Fekete, 2018b; Fekete–Rechnitzer, 2019).

A jótékony folyamatok hatással voltak a város külső megítélésére, Győr turizmusa az elmúlt években fokozatosan javuló tendenciát mutat. Erős az üzleti turizmus, főként a városhoz kötődő autóipari cégek miatt, jelentős a szállodák hétköznapi igénybevétele, illetve az átlagos itt-tartózkodási időben is javulás érezhető. Izgalmas, hogy a városhoz szimbólumok (városháza, vaskakas, folyók, Audi) kapcsolódnak, melyeket a lakosok és az odalátogatók is egyértelműen Győrhöz kötnek. Ugyanakkor a város imázsát alakították a barokk belváros, a természeti környezet és az iparhoz kapcsolható objektumok (Tóthné Kardos, 2016). Győr területi tőkéjét kifejezetten gazdasági vonatkozásban vizsgálva, olyan tulajdonosi hálózatokat, együttműködéseket tártak fel, főként a járműipari szegmensben, amelyek innovációs funkcióként képesek szolgálni a város fejlődését, illetve a tudásteremtés nagymértékű folyamatai érhetők tetten Győr városában (Czakó–Dőry, 2016).

Azonban a városfejlődést annak kormányzási metodikája is erőteljesen befolyásolja. Győrben a modern nagyvárosi kormányzás a közigazgatási szemléleten túlmutatva már gazdaságfejlesztési irányokat jelöl ki. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint azok a társulások, szervezetek (Győri Járműipari Életpálya Modell, Győr Térség Foglalkoztatási Egyezmény, Győri Helyi Akciócsoport és Arrabona EGTC), amelyek az utóbbi években gazdaságfejlesztési céllal alakultak. A szemlélet elvi mozaikdarabjai a város–régió fókusz, a részvétel, fenntarthatóság, a szektorspecifikus jelleg (Fekete, 2018a). Az Európa Kulturális Fővárosa projekt számos célkitűzésével találhatunk párhuzamot a fentiekből kiemelt Győri Helyi Akciócsoport közösségvezérelt helyi fejlesztési munkájában, a CLLD-programban, melynek keretében az Akciócsoport a kulturális tartalmú és közösségi kapacitás mentén helyi fejlesztési irányokat jelöl ki, gondolva itt a kulturális és

közösségi terek infrastruktúrájának fejlesztésére, valamint a helyi közösségfejlesztésre. A város voltaképpen az EKF számos prioritásában már napjainkban az élen jár.²

Veszprém városa a veszprémi nagyvárosi településeggyüttes központi települése. A „Királynék városa” a Közép-Dunántúl régióban található, a Bakony és a Balaton között fekszik (KSH, 2014). A város népessége 61 721 fő (KSH, 2013b), azonban a lakosság Veszprém 50 km-es körzetében 600 ezer főre rúg. A város gazdaságában meghatározó szektor az autóipar, számos autóipari gyártó és beszállító cég működik Veszprémben, ezek közül kiemelhető a Continental Automotive Hungary Kft., amely háromezer főt foglalkoztat. Emellett fontos ágazat a városban az elektronika, a gépipar és az élelmiszeripar. A rendszerváltás Veszprém gazdaságában is szerkezeti átalakításokat hozott, amelynek következtében a mezőgazdaság háttérbe szorult. A szolgáltató szektor a legjelentősebb ágazat a városban, a gazdasági szerkezet 65%-át a szolgáltatás adja, az ipar 35%-os aránya mellett. Mindemellett elmondható, hogy Veszprém városában hétezer vállalkozás működik. A munkanélküliségi ráta mérsékeltnak tekinthető, 5-6% körül mozog. Kiemelendő a város oktatási kapacitása is: három felsőoktatási intézménnyel rendelkezik, emellett 19 középfokú és 11 közoktatási intézmény működik Veszprémben. A legjelentősebb oktatási intézmény a Pannon Egyetem.³

A város kulturális életében az elmúlt két évtized során számos változás zajlott le, mindez érintette az intézményeket, szervezeteket és a civil szférát. A kulturális magánszerveződés felerősödött, aktívabbá vált. Emellett a város kulturális kínálata iránt is megnövekedett a helyi és külföldi érdeklődés. Jelentősen erősödött a fesztiválok és nagyrendezvények szerepe. A kultúra és a turizmus a város döntéshozóinak és aktorainak gondolkodásában összefonódott. A közművelődést szolgáló intézményrendszer kapacitása az elmúlt években jelentősen bővült. A város egyházi szerepköre is jelentős, amely mintegy ezeréves múltra tekint vissza.⁴

Debrecen hazánk második legnagyobb városa – a 2011-es népszámlálás szerint 211 320 fő – és régióközpont (KSH, 2013a). Gazdasági, kereskedelmi, oktatási, egészségügyi, kulturális funkcióinak hatása túlnyúlik a határon. A legkiemelkedőbb szerepkör az oktatás Debrecen esetében, mely történelmi hagyományokban gyökerezik, ezen belül is főképpen a felsőoktatás jelentős. A Debreceni Egyetem mellett több felsőfokú intézmény kimagasló hallgatószámmal bír, megtalálhatóak a nemzetközi léptékben is vonzó képzések. Kutatóintézetek is működnek a városban (MTA Atomki). A város kulturális központ, kiemelkedő intézményei – Kölcsey Központ, MODEM, Főnix Csarnok – országos viszonylatban is elsőrangúak. Mindemellett egyházi központ is. A város vonzerejét, idegenforgalmi potenciálját a kulturális rendezvénykínálata is erősíti, illetve szállodai kapacitásai, mivel nagy számban rendelkezik ötszallagos szállodával, négyoszallagos szállodával, panziókkal, egyéb szálláshelyekkel. Konferencia-, gyógy- és sportturizmussal is büszkélkedhet.⁵

PÁLYÁZATI AMBÍCIÓK

Győr EKF-szlogenje – „Enjoy the Flow!” – a koncepció tematikája is egyben, vagyis az áramlás adta a város témáját a pályázathoz. A tematika jelentősége abban rejlik, hogy

mintegy oka is, forrása is a szándéknak, célnak, hogy a város kulturális fővárossá váljon. Győr példát akart mutatni Európának azzal, hogy mindig is áramlási ösvények csomópontjaként állt helyt a történelemben, és tapasztalta azt a jelenséget, mellyel Európa most zavartan néz szembe. Az áramlásnak rendkívüli a kulturális hatása, kulturális vonatkozása. Győr képes volt építő módon felhasználni az áramlások kulturális kihatásait. Ez a múltbeli tudás példaértékű, és fontos üzenettel bír Európa számára. Emellett a város saját földrajzi elhelyezkedésére is reflektálni akart, a belőle fakadó előnyök új elemeit kívánta integrálni a projekt által. Európa kultúrtörténetének digitalizálása és a jelenkori áramlások mind-mind új korszakot hoznak a kontinensen, egyszerre kell tudatosan rögzíteni saját múltunkat, és megismerni egy másik kultúrát. Ebben tudott volna Győr nagy szerepet játszani földrajzi pozíciója, történelme és ambíciói nyomán. Azonban a koncepció kialakítása során a problémák feltárása is megtörtént, legfőképpen a kulturális és kreatív szakemberek elvándorlása jelent gondot, mely problémát az EKF-pályázat igyekezett kezelni.

Veszprém saját pályázatában Európára fókuszál, európai várossá kíván válni, a Balaton által európai találkozási ponttá. A pályázat bevezetésének kissé borúlátó hangvételére válaszul, az EKF-projekt mintegy megoldásként jelenik meg a magát kisvárosnak tituláló település és régió szezonális függésének, kiüresedésének gondjára. A város kireked két gazdasági tengelyből is, a Bécs–Pozsony–Győr- és Budapest–Székesfehérvár-tengely között elszigetelődött térség magára maradt. A pályázat egyfajta bizonyítási vágy is, hogy Veszprém és a balatoni térség képes izgalmas, európai és kulturális területen vezető helyé válni. Ugyanakkor két ellentétre is rámutat: az egyik a tösgyökeres veszprémiek és a múlt század utolsó évtizedeiben betelepültek között húzódó, gondolkodásmódbeli különbség, a másik pedig Veszprém vallási központ volta és vallási intézményeinek helykeresése a modernné vált világban. Ezek az ellentétek diszharmóniát teremtenek, az EKF-cím hozzájárulhat ezen ellentétek feloldásához. Emellett jellemző a városközpont kiüresedése, elsősorban a fesztiválszezon elmúltával, ezért új funkciók, új kulturális tartalmak szükségesek, a másik probléma a közönség passzivitása, ezért a város lakóit is mozgósítani kívánják a kultúra terén.

Debrecen a pályázat bevezetőjében történelmi kitekintést tesz, saját múltjában keres gyökereket a pályázati szándék magyarázatához, kiemelve, hogy az elmúlt két évszázadban kétszer is fővárosként játszott jelentős szerepet az ország történelmében. Ugyanakkor a városra jellemző kettősséget állítja a középpontba: Debrecen egyszerre volt mezőgazdasági központ, a kétkezi munka, a céhes ipar és jelenünkben az ipari parkokban tevékenykedő cégek otthona, illetve a szellemiség, tudás, a polgári haladó eszmék fellegetvára. A kettősség mára halványulni látszik, a gyakorlati ismeretek, gyakorlati munka ereje, tere szűkül. A város célja az, hogy a folytonos megújulás egyszerre legyen jelen a hagyományok, a múltban csörgedező gyakorlati tudás megóvásával. Az Európa Kulturális Fővárosa cím esetükben voltaképpen e központi gondolat köré épült, az erről való párbeszéd eszközeként értékelték. Kiemelendő, hogy a kulturális szektorról mint új gazdasági ágról Debrecenben gazdaságfejlesztési kérdésként, egyfajta katalizátorként is gondolkodtak az EKF kapcsán, bár erre a bevezetés csupán egy rövid bekezdésben tér ki. Debrecen a pályázatban említést tett geopolitikai helyzetéről, Ukrajnát és a Nyugat-Balkánt jelölte meg kapcsolódási pontként.

KULTURÁLIS PROFIL

Győr kulturális profilját a történelem formálta, a múlt gazdag szellemi és kulturális örökséget hagyományozott a városra. A korok átruházták legfontosabb értékeit, így a barokk belváros, az ipari hagyományok, valamint a Pannon-örökség mint sajátos szellemi karakter máig meghatározó. Barokk stílusú épületekben, műemlékekben gazdag, és a város elkötelezett ezen örökség ápolásában, hasznosításában. Győr kulturális szférájának meghatározó eleme az egyeteme, mely látványos fejlődésen ment keresztül az elmúlt évtizedben. A felsőfokú képzés mellett jelen van a kiemelkedő, európai színvonalú középfokú oktatási bázis is. Fontos hangsúlyozni a művészeti képzés jelenlétét a városban, a zene felsőfokú szinten is elérhető az oktatási palettán, de balett és képzőművészet oktatása is zajlik középfokon. Győr számos művészeti intézmény révén ad otthont a művészeteknek. Műtárgygyűjteményekben gazdag, irodalmi folyóirattal büszkélkedik, és kétségtelenül a hazai táncművészet központjává vált. Azonban nem hagyható ki a felsorolásból a tudományos műhelymunka sem, kutatóközpontok biztosítják a műszaki és társadalomtudományi kutatások folyamatos zajlását.

Veszprém a pályázatában önmagát Magyarország egyik legszebb városának titulálja, és meghatározó kulturális jelentőséget tulajdonít magának, kiemelve történelmi emlékeit. A kulturális potenciálban a hangsúly a fesztiválokra kerül: a város elsősorban zenei fesztiváloknak ad otthont, de a kortárs művészettel való kapcsolat is jelentős, már-már országos központjává vált a modern képzőművészeteknek. A művészeti intézmények nagy számban vannak jelen Veszprémben. A város büszke a VeszprémFest rendezvényre, az Utcazene Fesztiválra, az Auer Hegedűfesztiválra. Az oktatási struktúráján két egyetem is áll: a Pannon Egyetem, illetve az Érseki Hittudományi Főiskola. A pályázat kiemeli a Pannon Egyetemen folyó kutatás-fejlesztési munkát. Fókuszpontba kerül a Hangvilla névre keresztelt multifunkcionális közösségi tér, mely a kulturális élet kiemelt helyszíne. A veszprémi Várhegy, bár értékes kiállításokat tár a közönség elé, elhelyezkedése miatt némileg kiesik a lakosság mozgásteréből. A kulturális potenciál bemutatásának keretében a nehézségeket is bemutatva, a városban élőknek a kultúra irányában mutatkozó passzivitása mint negatívum jelenik meg. E csorba kiküszöbölése érdekében a város újra kívánja gondolni a közönségfejlesztési stratégiáját.

Debrecen a pályázatában úgy értékeli kulturális potenciálját, hogy az 100–150 km-es körzetben is kihat. A szokásos városi kulturális intézményeken túl országos jelentőségű intézményeket is megjelöl, mint például a MODEM, mely kortárs művészeti központként az ország legnagyobb vidéki kiállítótere. Mind a Csokonai Színház, mind a Kodály Filharmonikusok nemzeti kategória alá sorolandók. Múzeumát, bábszínházát, az Agóra Tudományos Élményközpontot emeli ki a pályázat, melyek mind jelentős intézmények országos viszonylatban is. Két terv a pályázatban a kulturális infrastruktúra fejlesztéséről árulkodik, az elmúlt évtizedben a Főnix Terv és az Új Főnix Terv keretében korszerűsítették a kulturális intézményeket. Debrecen városvezetése évről évre emeli a költségvetésben a kulturális szférára fordított keretet, amelyben az állami hozzájárulás 33%. Mintegy kétszáz kulturális tevékenységet folytató civil szervezet működik a városban.

Bírálatként jelenik meg az értékelésben, hogy a kulturális tartalomfejlesztés elmaradt az infrastrukturális fejlesztés mögött, illetve a város konzervatívnak titulálja saját kultúrafelfogását, értve ez alatt azt, hogy a város közönsége nehezebben fogad be kortárs, modern tartalmakat. Debrecen vezetése úgy véli, voltaképpen egy kisváros kulturális életéhez hasonlítható a debreceni kultúra világa, és csakis külső forrásból való merítkezés révén látja javíthatónak a jelenlegi állapotot, ugyanis kreatív és tehetséges emberek számára nincsenek motivációs, megtartó tényezők a városban. A város gazdasági szerkezetében jelentéktelenek a kulturális és kreatív gazdaság pillérei, az irányító szereplők pedig idegenkednek a változástól. Hiányzik a kulturális karakter, profil és identitás. A fiatalok érdektelenek a város kulturális és leginkább a múzeumi negyed intézményei iránt. A legfőbb vonzerővel bíró, többfunkciós Nagyerdő központ, élménypark, vigalmi negyed is negatív hatást fejt ki, épp a pozitív tulajdonságai révén: elszívja a belvárosból a szórakozni vágyókat. A problémák megoldását stratégiai szinten kezelik, illetőleg az Európa Kulturális Fővárosa címet katalizátorként hasznosították volna.

REGIONÁLIS DIMENZIÓ

A győri pályázat épített a régiós partnerekre, kedvező földrajzi helyzetéből következően három főváros is kapcsolati alapokat jelentett volna. De nemcsak a fővárosok művészeti elitje és potenciálja jelentette volna a környező térség bevonását a projektbe. A projekt során a szakrális és kulturális örökség elemei, értékei kerültek előtérbe a Pannonhalmi Bencés Főapátsággal való közös szerepvállalás keretében, de ugyanúgy a fertődi Esterházy-kastély vagy éppen a galántai, kismartoni, nagycenki kastély, illetve Mosonmagyaróvár és Dunaszerdahely is izgalmas helyszínei lettek volna a projektnek, melyek turisztikai és környezeti megújítási törekvései már most is a város általános céljai között szerepelnek. Emellett a Szigetköz és Csallóköz vidékét sem hagyta figyelmen kívül a város.

Veszprém pályázatában kiemeli, hogy a főszereplő a projekt során maga Veszprém városa. A vezetőség túlnyomórészt a városba tervezi a beruházások és programok lebonyolítását. Természetesen a Balaton és térsége kihagyhatatlan részét képezi a programnak. A helyszínek második pillére a Balaton-felvidék és Veszprém közvetlen környéke, a harmadik pedig a balatoni üdülőkörzet lesz.

Debrecen is gondolt a környező településeire, hangsúlyozottan szerepel Hortobágy település mellett a Hortobágyi Nemzeti Park szerepe is. De tágabb területi dimenzióban is gondolkodtak, méghozzá az északkeleti megyék és települések részét képezték volna a programsorozatnak. Nyíregyháza mint szomszéd megyeszékhely stratégiai megállapodás alapján is kiemelt szerepet kapott, illetőleg Miskolc és Tokaj – bár pályázati ambíciójukról letettek – részt vállaltak volna a projekt szervezésében, megvalósításában. Azonban Debrecen is kitekintett az országhatáron túlra, Margitta, Szatmárudvari, valamint Nagyvárad jelentik a határon túli kapcsolatokat. Debrecen célként fogalmazta meg Ukrajna európai integrációjának segítségét, a hálózatépítés folyamatának gondozását. Románia északnyugati városaival kapcsolatban álltak, illetve kelet-szlovákiai városokkal, Kassával és Eperjessel egyeztettek.

A PROGRAMOK KONCEPCIÓI

Győr koncepciójának gondolati magja az áramlás volt, utalva a természeti elem, a víz áramlására. Hiszen a Duna, mely számos országot érint, Győrön keresztül folyik, összekötve ezzel a várost számos értékes európai partnerrel. A szlogen utal ugyanakkor a 21. század elsőprő jelentőségű elemének, az információnak az áramlására, de ugyanúgy az egyre természetesebbé váló új közegben, a virtuális térben való információ- és tudásáramlásra, vagy az alkotás, a kreatív megnyilvánulások során tapasztalt élményre.

Veszprém a párbeszédre kötelezi el magát a projekt során, mely párbeszéd a lakosok és művészek közötti, valamint Európával való párbeszédet jelenti. Majd a gondolati mag, a párbeszéd motívum átadja a helyét a „túllépni” kifejezés gondolatvilágának. A kissé melankolikus hangvételű folytatásban felemlegeti a város kulturális kudarcait, és szinte egyetlen segélykiáltásba tömöríti a jövőbeni elképzeléseket. Az EKF-cím mint gyutacs a dinamitban jelenik meg ebben a gondolati körben. Három kifejezés is felbukkan, melyekkel a város saját magát jellemzi: provincializmus, kishitűség, közönyösség, mely tulajdonságok legyőzésében elkötelezett Veszprém. Az őszinte problémafeltárás nem egyedi jelenség, az EKF-pályázatoknál gyakran megfigyelhető.

Debrecen a pályázatában a koncepció ecsetelésében ismét a szellemi és gyakorlati tudás ellentétpárját boncolgatja. Aggodalmát fejezi ki a „kezünkkel való tudás” fokozatos háttérbe szorulásáért, mely a digitális forradalom következménye lehet. Megismétli, a bevezetőben leírtakhoz hasonlóan, hogy Debrecen mind a gyakorlati, mind az elméleti tudás otthona, de további erősségeket is felsorakoztat, ilyenek: az első hazai nyomda, Debrecen iskolái, a magyar kultúratörténet nagyjainak kötődése Debrecenhez, a Debreceni Egyetem dinamikus fejlődése, vagy éppen jelentős irodalmi folyóirata, az *Alföld*. A pályázat hangsúlyozza, hogy a város a már meglévő értékeket, hagyományokat kívánja dinamizálni, mozgósítani a projekt segítségével, kulturális kapacitását szeretné bővíteni, polgárait aktívvá tenni, a gazdaság fejlődését a kultúra fejlődésével szinkronba állítani, illetőleg regionális szinten mélyíteni a kapcsolatait. Debrecen kulturális megújulása, kulturális turizmuson alapuló fejlődési lehetőségek számbavétele, a lakosság bevonása a programok alakításába, kulturális modell szerepbe való kerülés mint kulcsgondolatok emelhetőek ki a koncepcióból. A pályázattal szemben kritikaként megfogalmazható, hogy a koncepció inkább esszé jellegű, elsősorban különböző – kultúrához kapcsolódó – témák fejtegetése, illetve a város tulajdonképpen kulturális sikereinek, múltjában megjelenő eredményeinek bemutatása, maga a koncepció – célok, elképzelések strukturált számbavétele – ebbe a szövevényes, mindenre kiterjedő fejtegetésbe ágyazódik.

HOSSZÚ TÁVÚ STRATÉGIA ÉS HATÁSOK

A hosszú távú stratégia ebben a vonatkozásban azt jelenti, hogy az EKF-cím annak a városnak ítélt oda, amely értékelhető, releváns kulturális stratégiával rendelkezik, mely akkor is érvényes, ha a város mégsem nyeri el a címet. Vagyis a kulturális beruházások, tevékenységek a város költségvetésének konkrét elemei, számított tényezők, a

kulturális építkezése átgondolt, ambíciói eredetiek, tehát a város fenntartható kulturális fejlesztést teljesít. További elvárás, illetve iránymutatás, hogy a gazdaság új, utóbbi másfél évtizedben kibontakozó, izgalmas szektorai, a kulturális és kreatív gazdaság tudatos építése, meghonosítása része legyen a város stratégiájának.

Győr a pályázatában bemutatta a határozatokat, melyek hűen bizonyítják Győr Megyei Jogú Város Önkormányzatának elköteleződését a fentiek tekintetében, illetve a város határozattal elfogadott kulturális koncepcióval rendelkezik. A koncepcióban megtalálhatóak a prioritások, amelyekkel Győr folyamatosan segíti a kulturális tevékenységek, intézmények megújulását. Nemcsak a lakosság kulturális igényeit elégíti ki a város, hanem nemzetközi viszonylatban is fenn kíván lenni a kulturális, idegenforgalmi „térképen”. A kulturális koncepció kapcsolódik a város különböző gazdasági és civil szektoraihoz, összhangban van a tágabb gazdasági és társadalmi feladatokkal, törekvésekkel. A kulturális koncepció az infrastrukturális fejlesztések mellett szervezeti és finanszírozási célokat is meghatároz. A beruházásokat konkrét, országos szintű program, annak finanszírozása támasztja alá, a Modern Városok Program finanszírozási alapot nyújt a kulturális beruházásokhoz. A koncepció magában foglalja a terveket, amelyek szavatolták a 2023-as évet követő években felmerülő fenntartási követelmények zökkenőmentes kezelését. A hosszú távú kulturális, szociális és gazdasági hatások közül a pályázat a legfontosabbnak a győri polgárok kultúrához és egymáshoz való kötődésének erősítését tartja. Európa régiói, illetőleg a kultúra és kreatív területek szektorai felé közvetített üzenetként Győr megfogalmazta a kulturális kezdeményezések közös megvalósításának lehetőségét, mely inspirálóan hathat a fiatalok kultúrához való viszonyára.

Veszprém legújabb kulturális stratégiáját 2017 decemberében fogadták el. A stratégia a SWOT-analízis módszerét tükrözve, a város erősségeit állítja előtérbe, azokra épít: fesztiváljaira, a balatoni térségre, illetve színvonalas kulturális helyszínekre. Ugyanakkor gyengeségeit is bevallja, azokra intézkedéseket, javítási mechanizmusokat irányoz elő. Céljai tematikák köré épülnek, amelyek kulcsszavai: a versenyképesség, örökségvédelem, kreatív ipar, turizmusgazdaság, közösségépítés a kultúra segítségével, illetve művészeti képzés és közönségfejlesztés. A pályázat hangsúlyozza, hogy az EKF-projekt csak egy része a város 2030-ig szóló kulturális stratégiájának, igaz, meghatározó szerepet játszik abban, hiszen erőforrásokat, marketinglehetőséget és önbizalmuk megerősödését várják a cím megszerzésétől. A veszprémi Aranyosvölgyben kreatív ipari központot kívánnak kialakítani, főként a kézművesipar felkarolása céljából. A belvárosban kulturális negyedek szándékoznak építeni, mely nagyszabású színházfelújítást is magában foglal. Emellett felújítják a Veszprém Arénát mint rendezvényteret. Az EKF-projekt a város stratégiájában különféle szerepekkel, funkciókkal jelenik meg, mint például a problémamegoldások európai nézőpontból való keresése, partnerek tapasztalatainak adaptálása, kulturális szövetség kialakítása révén. Az EKF a tervezett kulturális tereket programokkal, tartalommal tölti majd fel, és kulturális szakembereket, szereplőket vonz Veszprémbe.

Debrecen a 2018–2030-as időszakra szóló kulturális stratégiáját szintén 2017 decemberében fogadta el. A stratégia hangsúlyozottan mind a gazdasági, mind a turisz-

तिकai tervekkel összhangban áll, illetőleg annak a felelősségnek a tudatában készült, hogy Debrecen fontos régiós központ, emellett figyelmet szentel a határon túli, hosszú távú kapcsolatoknak is. A kulturális stratégia rögzíti, hogy a város évente emeli kulturális kiadásait, mely 2023-ra a költségvetés 11%-át éri el. Debrecen város Főnix Terv elnevezésű gazdaságfejlesztési programjában kulturális beruházások is szerepeltek, az Új Főnix Terv pedig szintén hozzájárul a kulturális infrastruktúra fejlesztéséhez. A kulturális stratégia céljai között szerepelnek a hagyományok felélesztése, a város kulturális identitásának újragondolása, a kreatív ipar meghonosítása, illetve a városi brand, városimázs építése. A kultúrához való egyenlő hozzáférés elve alapján új kulturális központok építését irányozzák elő a belvárostól távolabb eső településrészekben. A stratégia hangsúlyt fektet a civilek bevonására a kultúra alakításába. Szervezetfejlesztési elképzelések között jó ötlet az intézmények részéről a közfeladat ellátásán túli projekt-munkák vállalása, illetve a menedzszerszemlélet a források bevonásában. Vélhetőleg az elkényelmesedésből, a sztenderd programok szervezéséből való kimozdulásnak egy jó eszköze lehet a kezdeményezés.

A stratégia és az EKF-pályázat közötti kapcsolat egyértelmű, az EKF mint gyorsító mechanizmus szolgálta volna a stratégia céljainak megvalósítását. Debrecen tíz tervezett kulturális nagyberuházást foglalt bele kulturális stratégiájába, szándékai között szerepelt ezek túlnyomó részének 2023-ig történő megvalósítása. A pályázat az EKF hosszú távú hatásai között emeli ki a nemzetközi kommunikáció fejlődését a kultúra területén, illetve európai szinten látható városi vagy intézményi brandek kialakítását. A stratégia alapján a város magabiztosan kívánja használni a kultúra városfejlesztő erejét, mely által kulturális innovációk bontakoznának ki, kialakulna egyfajta kulturális tudatosság, mely megjelenne a köztereken, utcákon különböző formákban, különböző eszközök által. A stratégia szerint a kulturális intézmények ún. supervisor funkcióval, alulról jövő civil kezdeményezéseket karolnának fel, civilek és szakemberek közösen formálnák a város kulturális életét. A város kulturálisan elhanyagoltabb területein is megjelenne a kulturális pezsgés, a kultúrához való hozzáférés esélye. A lakosság aktív szerepe erősödne a kultúra terén. Gazdasági hatásként kívánják elérni a kreatív ipar és turizmus erősödését, a vendégéjszakák számának növekedését, illetve a kulturális szektor kínálatának és a kulturális fogyasztásnak a serkentését.

KULTURÁLIS ÉS MŰVÉSZETI TARTALOM

Győr művészeti terve három programcsomagba tömörült, „Út”, „Város” és „Párbeszéd” programcsomagba. A 2023-at megelőző, felvezető évek alatt, tehát már 2018-tól futottak volna a három témakör alá rendezett programok. Az első programcsomag a Győrön keresztülfutó, európai utakból fakadó tapasztalatokat fejezi ki, kulturális kontextusban. A tervezett cél volt, hogy ezek az utak az EKF-program kapcsán elvezessék Győrbe a kulturális élményekre vágyó utazókat. Konkrét program lett volna ezen belül a „Tematikus utak”, melyek révén ismerhetők meg, járhatók végig azok a történelmi folyamatok, amelyek Győr és az egész térség alakulását befolyásolták. A „Város” témakör kreatív és kulturális pezsgést kívánt fellobbantani Győrben, a fiatalokra fókuszálva,

1. táblázat: Kulturális és művészeti tartalom kulcsszavakban, Győr

UTAK		
Tematikus utak	Kert program	Tematikus Utca Fesztivál
Debrecen–Nürnberg kereskedelmi tengely	Új szabadtéri helyszínek	Nemzetközi utcaszínházi produkciók
Pest–Buda–Drezda céhlegény-tengely	Európai kertek kultúrtörténete	Utazás, menekülés témájának feldolgozása
Duna–Majna–Rajna hajózási tengely	Kertészeti ismeretek-egyetemi képzés	Európa „La Strada” fesztiváljai
Szent László-út – A kereszténység útja	Nemzeti Kastélyprogram	
Nagyvárad–Párizs vasúti tengely		
Menekülő települők útjai		
VÁROS		
Városlakók	Jelek	Városműhely
Városrészek lakóinak kötődése a városhoz	Jelképek születése	Virtuális fórum
Helytörténeti gyűjtemény	Az EKF-év megörökítése	Győri építészképzés
	Zászló-projekt	Ipari formatervezés
	Torony-projekt	Várostervezés
	Sétány-projekt	Design
		Városi terek formálása vagy „felöltöztetése”
Legyen a Te helyed	Városnap	
Közönségfórum	A „győriség” ünnepe	
PÁRBESZÉD		
A barokkról	Táncról	Zenéről
Barokk bál	Győri Balett	Győri Filharmonikus Zenekar
Barokk esküvő	Magyar Táncfesztivál	Zenélő Duna Fesztivál
Barokk belváros		
Generációk között	Vallások között	Képzőművészetben
Győrkőcfesztivál	Öt templom Fesztivál	Torula Műteremház
Fesztivál fogadó – helyszín a találkozásra és párbeszédre		Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum
		Belvárosi kiállítóhelyek
		Újvárosi klasszikus műtermek
		Új kiállítási és konferenciaközpont
		Napóleon-ház
		Apátúr-ház

Forrás: Saját szerkesztés Győr MJV Önkormányzata, 2018 alapján

akik Győr jövőjének formálói lehetnek. Célként jelenik meg a szándék, hogy a kulturális élményekkel, kreatív „színekkel” a győri polgárok, illetőleg az újonnan győrivé vált polgárok helyi identitását erősítsék. A harmadik pillér, a „Párbeszéd” csomag a győri kreatív szektort, művészeket, fiatalokat, idősebbeket igyekezett megszólítani, a kultúra dimenziójáról kívánt párbeszédet folytatni. Mindezen pilléreket átkarolta az elképzelés, hogy a közönség aktív részese legyen a művészeti és kulturális tartalmaknak, átélve ezzel az áramlás élményét. A programok és események megoszlottak volna aszerint, hogy a felvezető évekre vagy az EKF-évre tervezték, illetőleg sok program mindkét időszakban zajlott volna. Túlnyomó többségben a teljes időszakot átölelő programokat terveztek Győrben (1. táblázat).

Veszprém az Öt zászlóshajó projekt (2. táblázat) keretén belül a kulturális projekt struktúrájának négy pillérét határozta meg, ezek: Az árnyékunkon túl, A határainkon túl, A zsvajon túl, A bájon és elszigeteltségen túl. A kulturális és művészeti tartalom kialakítása meghatározott elvek mentén történt, mint a szezonális leküzdése, a fenn-

2. táblázat: Kulturális és művészeti tartalom kulcsszavakban, Veszprém

VESZPRÉM			
Árnyékunkon túl	Határainkon túl	Zsvajon túl	Bájon és elszigeteltségen túl
Kulturális profil	Régiós hálózatok	Hit	Elfeledett helyek
Kreatív ipar	Balaton	Önismeret	Gasztronómia
Zene	Kortárs irodalom	Városi terek	Borkultúra
Előadó-művészetek		Kisebbségek	Vidéki élet
		Nemi szerepek	Természet

Forrás: Saját szerkesztés Veszprém MJV Önkormányzata, 2018 alapján

3. táblázat: Kulturális és művészeti tartalom kulcsszavakban, Debrecen

DEBRECEN		
Botanica reloaded	Debrecen hygge	Cool craft
Egyedi természeti adottságok	Debreceni Értéktár	Céhes kultúra
Hortobágy	Déri Múzeum	Kézműves mesteremberek
Sonkádi templom	Alföldi nyomdászat	Debreceni „piacozás”
Botanikus kert	Cifraszűrő	
Debreceni Virágkarnevál	Debreceni páros kolbász	
Send a letter	Global locals	Transit
Alföld, irodalmi folyóirat	Sokszerűség	Debrecen Európa végpontja
Debreceni Egyetem	Vallási felekezetek	Európai szintű programok
Református Kollégium könyvtára	Debreceni Egyetem nemzetköziesedése	Nemzetközi partnerség
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár		

Forrás: Saját szerkesztés Debrecen MJV Önkormányzata, 2018 alapján

tarthatóság, a nyelvi akadályok leküzdése, illetve hogy képesek legyenek megszólítani minden generációt.

Debrecen művészeti és kulturális projektjének tartalma a már korábban felvezetett koncepcióra épült, vagyis a kéz motívuma által megtestesített gyakorlati tudásra, illetőleg a könyv megjelenítette elméleti tudásra. Ezt további hat témakörre bontották, melyek Debrecen sajátosságaiból, karakteréből, múltjából merítkeznek. A hat témakör esemény-sorozatokban, nagyrendezvényekben, fesztiválokban aktivizálódott volna (3. táblázat).

PARTNERSÉGEK

Győr a korábbi és későbbi kulturális fővárosok képviselőivel is kapcsolatot kívánt létrehozni. Egy már meglévő projekt keretében, a Duna-projekten keresztül Linz, illetve Novi Sad városok képviselőivel kapcsolat áll fenn, Galway városával szakrális örökség kapcsán alakult ki partnerség.

Veszprém közös projektet tervez Nottinghammel, Belfasttal és Dundeevel. Emellett a korábbi EKF-címbertokokkal tanácsadói minőségben kapcsolatot kíván teremteni, így Pécsset is kiemelt szövetségesének tekinti.

Debrecen pályázatában legfőképpen a már meglévő kulturális-művészeti kapcsolatait emeli ki, mutatja be, melyeket a saját kulturális intézményei alakítottak ki az elmúlt években. Az EKF kapcsán azonban új kapcsolatok kialakítását is tervezte:

- dizájnegyetemekkel, mint a Design Academy Eindhoven, Konstfack University of Arts, Craft and Design Stockholm;
- múzeumokkal (MAK, Bécs);
- művész rezidens programokkal (WrocławAiR program, Plants AiR Novi Sad, The Bridge Guard Stúrovo, KulturKontakt Austria, Port Cultural Cetate stb.);
- építészeti központokkal (4AM Forum for Architecture and Media Brno, Vilnusi Egyetem Építészettörténeti és Kultúrtörténeti Tanszéke);
- kortárs művészeti centrumokkal (OK Kulturzentrum Linz, Varsói Modern Művészeti Múzeum);
- filmakadémiákkal és filmes platformokkal (Bécsi Filmakadémia, Potsdami Filmfőiskola, EU XXL – Forum for European Film).

SZERVEZETI FELÉPÍTÉS

A három város az EKF-projekt megvalósítása mögött álló szervezeti keretet különböző formában képzelte el. A szervezeti felépítések összetett, több szereplőből álló struktúrák, meghatározott funkciókkal és felelősségi körökkel felruházott tagokkal. Győr az egyetlen város, amely nem kívánt egy külön projektcéget létrehozni a program irányítására, míg Debrecen már 2016-ban létrehozta, Veszprém pedig tervezi egy nonprofit kft. megalakítását. Közös a kigondolt szervezeti felépítések között, hogy nagy hangsúlyt fektettek volna az ellenőrzés megvalósulására a projekt során. A kontrollszerepet Debrecen esetében a Debrecen Kultúrájáért Alapítvány töltötte volna be, míg Veszprém esetén egy külön létrehozott EKF-bizottság feladata lesz. Elkülönül a

művészeti területért, a gazdasági területért, valamint a kommunikációért, marketingért felelős igazgatói poszt a városok esetében. Győr tekintetében nagyobb szerepet kaptak volna a művészeti, kulturális, oktatási intézmények a projekt kapcsán, a másik két városnál ilyen típusú intézmények nem jelentek meg szereplőként a szervezeti keretben.

KONKLÚZIÓ

A három város pályázatának összehasonlításából kitűnik, hogy izgalmas versenyt tudnak maguk mögött az EKF-címet elnyerni vágyott települések. Ma már tudjuk, hogy Veszprém városa nyert, azonban mindhárom város rendelkezik potenciállal a kultúra terén, illetve számos egyedi vonással. A városok kulturális stratégiáikban merítkeznek történelmi gyökereikből, meglevenítik az évszázadokat, amelyek formálták, kialakították mai kulturális palettájukat, gazdagították kulturális kincsestárukat. Építenek a régiós környezetükre, kapcsolataikra, nemzetközi dimenziókban gondolkodnak, illetve fontosnak vélik a kreatív és kulturális gazdaság egyre nagyobb szerepét a városi gazdaságszerkezetben, amiből fakadóan igyekeznek gazdaságfejlesztési kérdésként kezelni ezen szférák működésének sikeresebbé tételét. Mindegyik elemzett város jelentős kulturális költségvetéssel rendelkezik, mindemellett elkötelezett e tétel évről évre való növelésében. Óriási szerepet kap a városokban a kulturális infrastruktúra fejlesztése, korszerűsítése, megújítása, illetve teljesen új kulturális helyszínek, kulturális közegek megteremtése, és ami biztató, nemcsak az EKF-projektből következően előirányozva, hanem új kulturális stratégiákban és koncepciókban kötelezték el magukat a városok ezen szándék megvalósulásában. A városokban él egyfajta vágy arra, hogy megmutassák értékeiket a külső szemlélőknek, európai polgároknak, európai dimenzióban. Fel akarnak tűnni Európa kulturális térképén, de közvetíteni is igyekeznek Európa számára saját értékeikből. Kulturális tartalmakban, elképzelésekben, ötletekben nem volt hiány egyik város esetében sem, programok tárházát vázolták fel rövid időn belül, és alakították ki ennek strukturált, megszervezhető, kivitelezhető vázlatát. A programok, tartalmak erősen gyökereztek a városok sajátos karakterében, jellegében és adottságaiban, illetve kifejezetten építettek külső partnerekre, kapcsolatokra. A városok ismerik a mindenkori művészeti világ trendjeit, nagyjait, ikonjait, és mindhárom város kiemelt egy-egy művészeti ágat, irányzatot, melyben leginkább megtalálja önmagát. Győr gazdaságilag jobban a projekt mögé tudott volna állni, illetve földrajzi elhelyezkedése is kedvezőbb, Debrecen is megérdemelte volna a címet, végül Veszprém nyert. A bírálóbizottság döntési szempontrendszere sokrétű, kvalitatív, illetve puha elemeket is számba vesz, vélhetőleg benyomásokra is támaszkodott, és ugyancsak reagált hangulati elemekre (Balaton). Ugyanakkor Veszprém városának kitörési pontot is jelenthet az EKF-cím, illetve a Balaton is célzott fejlesztési pólus. Mindenesetre 2023-ban nemcsak Veszprém tűnik majd ki a kulturális kincsei révén, hanem az egész ország figyelmet kap európai viszonylatban, mely vitathatatlanul mindannyiunk érdeke.

JEGYZETEK

- ¹ Az Európai Parlament és a Tanács 445/2014/EU határozata az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés 2020–2033. évekre szóló uniós fellépésének létrehozásáról és az 1622/2006/EK Határozat hatályon kívül helyezéséről.
- ² <http://cld.arrabona.eu/cld.html>.
- ³ <http://investinvestprem.com/>.
- ⁴ Veszprém MJV kulturális koncepciója. Kulturális Helyzetértékelés, 2014.
- ⁵ Debrecen MJV Településfejlesztési Koncepciója és Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014–2020. Megalapozó vizsgálat. www.debrecen.hu/assets/media/file/hu/4820/debrecenmjv-its-megalapozo-2017.pdf.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Czakó Katalin – Döry Tibor (2016): A területi tőke koncepciója és a városi vállalkozáskutatás. *Tér és Társadalom*, 30. évf., 1. sz., 18–36, <https://doi.org/10.17649/tet.30.1.2699>.
- Debrecen MJV Önkormányzata (2018): Debrecen – Európa Kulturális Fővárosa 2023 Pályázat. www.debrecen.hu/assets/media/file/hu/18332/debrecen-europa-kulturalis-fovarosa-2023-palyazat.pdf.
- EC (2009): *European Capitals of Culture: the Road to Success from 1985 to 2010*. European Communities, Belgium.
- EC (2018): *European Capitals of Culture 2020 to 2033. A Guide for Cities Preparing to Bid*. European Commission.
- Egry Dóra (2010): Az Európa Kulturális Fővárosa Pécs, 2010 program keretében megvalósuló kulturális intézmények. *Szín*, 15. évf., 6. sz., 94–104.
- Faragó László (2010): Pécs fejlődési pályája – Egy pécsi polgár szemével. *Területfejlesztés és Innováció*, 4. évf., 1. sz., 2–14.
- Faragó László (2011): Az Európa Kulturális Fővárosa program városfejlesztési, városirányítási tanulságai. In: Ágoston Zoltán (szerk.): *Elemző értékelés a Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa program tapasztalatairól*. Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata, Pécs, 61–74.
- Faragó, László (2012): Urban Regeneration in a “City of Culture” the Case of Pécs, Hungary. *European Spatial Research and Policy*, Vol. 19, No. 2, 103–120, <https://doi.org/10.2478/v10105-012-0017-4>.
- Fekete, Dávid (2018a): Economic Development and Economic Governance Through the Example of the City of Győr. *Deturope – The Central European Journal of Regional Development and Tourism*, Vol. 10, No. 1, 97–115.
- Fekete Dávid (2018b): Győri fejlesztések a Modern Városok Program keretében. *Területi Statisztika*, 58. évf., 6. sz., 638–658, <https://doi.org/10.15196/ts580605>.
- Fekete Dávid – Rechnitzer János (2019): *Együtt nagyok. Város és vállalat 25 éve*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest.
- Glied Viktor (2014): A határtalan város határai – „Civilek” és az Európa Kulturális Fővárosa Pécs2010 program. In: Tuka Ágnes – Glied Viktor (szerk.): *Pécs a többszintű kormányzás csapdájában*. IDRResearch Kft. – Publikon, Pécs, 173–202.
- Grünhut Zoltán (2013): A pécsi Európa Kulturális Fővárosa projekt infrastrukturális beruházásai a többszintű döntéshozatal rendszerében. In: Karlovitz János T. (szerk.): *Társadalomtudományi gondolatok a harmadik évezred elején*. International Research Institute, Komárno, 100–107.
- Győr MVJ Önkormányzata (2018): Győr 2023 Európa Kulturális Fővárosa pályázat. <http://2023gyor.hu/wp-content/uploads/2017/11/onkormanyzat-EKF-HU-alairt.pdf>.
- KSH (2013a): 2011. évi népszámlálás. 3. Területi adatok. 3.9. Hajdú-Bihar megye. Központi Statisztikai Hivatal, www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_03_09_2011.pdf.
- KSH (2013b): 2011. évi népszámlálás. 3. Területi adatok. 3.19. Veszprém megye. Központi Statisztikai Hivatal, www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_03_19_2011.pdf.
- KSH (2014): *Magyarország településhálózata I. Agglomerációk, településegységek*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.

- Ooi, Can-Seng – Hakanson, Lars – Lacava, Laura (2014): Poetics and Politics of the European Capital of Culture Project. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Vol. 148, 420–427, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.061>.
- Palmer, Robert – Richards, Greg (2007): *European Cultural Capital Report*. Atlas, Arnhem.
- Pálné Kovács Ilona (2010): Tudás, közösség, kormányzás: EKF párhuzamok. *Echo*, 13. évf., 5–6. sz., 12–14.
- Pálné Kovács, Ilona (2013): Pécs, As the Victim of Multi-Level Governance: the Case of the Project “European Capital of Culture” in 2010. *Urban Research and Practice*, Vol. 6, No. 3, 365–375, <https://doi.org/10.1080/17535069.2013.827907>.
- Pálné Kovács Ilona (2014): Kulturális fővárosok Európában, kormányzási kihívások. In: Tuka Ágnes – Glied Viktor (szerk.): *Pécs a többszintű kormányzás csapdájában*. IDResearch Kft. – Publikon, Pécs, 39–61.
- Rechnitzer János (2016): *A területi tőke a városfejlődésben. A Győr-kód*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs.
- Schmidt Andrea (2014): Az Európa Kulturális Fővárosa gazdasági hatásai. In: Tuka Ágnes – Glied Viktor (szerk.): *Pécs a többszintű kormányzás csapdájában*. IDResearch Kft. – Publikon, Pécs, 204–223.
- Takáts József (2007): A pécsi kísérlet. *Korunk*, 18. évf., 1. sz., 83–89.
- Tóthné Kardos Krisztina (2016): A győri turizmus elemzése a lakosság véleményének figyelembevételével. *Polgári Szemle*, 12. évf., 4–6. sz.
- Tuka Ágnes – Glied Viktor (szerk.) (2014): *Pécs a többszintű kormányzás csapdájában*. IDResearch Kft. – Publikon, Pécs.
- Veszprém MJV Önkormányzata (2018): Veszprém 2023 Európa Kulturális Fővárosa pályázat. http://2023veszprem.hu/app/uploads/2017/09/Bid_book_2018_HU-1.pdf.